

egészíti egymást és jó képet ad a fejlődés üteméről. A kiadvány gondozói nem szorítottak csupán szövegközlésre, hanem kritikai szemmel válogatták meg közleményeiket. Így pl. Bél kéziratából kihagytak mindent, amit az korábbi történetíróktól — Bonfiniétől, Thurócziától, Oláh Miklóstól és Istvánfítól — vett át, Helischertől viszont nem vették be azokat a részeket, amelyeket Bél már ismertetett. Az ismételt közlés elkerülésével tehermentesítették a vállalkozást. Ahol hiányosságok mutatkoztak, ott canonica visitatiókból,

egyházvizsgálati jegyzőkönyvekből stb. pótolták az adatokat. Így munkájuk értékes forrás lett azok részére, akik a megye helytörténeti, gazdaságföldrajzi vagy népesedési problémáival foglalkoznak.

Kíváncos volna, ha az esztergomi példát többfelé követnék és a szerkesztést vállaló TTT megyei szervezetek szerkesztésében és a megyei tanácsok V. B. Művelési Osztályainak kiadásában Bél Mátyás kéziratának többi része is az esztergomihoz hasonló gondozásban napvilágot láthatna.

Dr. Borbély Andor

Antón Droppa: Demänovské jaskyne. Krasové zjavy Demänovskej doliny. Kiadta: Slovenska Akademia, Vied, Bratislava 1957. (21 térképmelléklettel, 94 képpel, 289 old., B/5 formátum)

A szerző a Demänovské jaskyne néven összefoglalható barlangrendszereket tárgyalja. Az Alacsony-Tátra északi oldalán mintegy 400 km² kiterjedésű triász mészkőből álló karsztos hegyvidék fekszik, a Liptói Karszt. Ennek legjelentősebb völgye a Demänovai-völgy, hasonlónevű patakkal, mely az Alacsony-Tátrában ered, tehát innen gránitgörgöttegeket terel a karsztos területre. Ezáltal nemcsak kémiai oldás útján, hanem eróziós tevékenységgel is jelentékeny barlangrendszerek alakulhattak ki a nagyvesésű folyókák nyomán.

A Liptói Karszt területén a periglaciális magaslatok felől, würmi gleccserek morénáin és fluvio-glaciális hordalékán át folynak a hegyi patakok és a mészkőterületre érve buvópatakként többfelé eltűnnek. Így maga a Demänovai-patak is 956 m, a mellékfolyója a Zadnia pedig 839 m körül tűnik el és a földalatt egyesülve vizük csak 787 m tszf magasságban a Vyvieranie nevű Vauclus-jellegű forrásban lép elő ismét.

A Vyvieranie-forrás alatt fekvő völgyszakasz karsztzurdok jellegű. A feltárt meredek mészkőfalakon a zurdokvölgy kifejlődését megelőző barlangrendszerek sötét torka mutatkozik, ezek ma már a térszín negyedkori emelkedése következtében magasán állanak. A völgy távolabbi és alacsonyabb szakaszán nyilván teraszrendszer kapcsolódik ezekhez az elhalt járatokhoz.

A Demänovai-völgyben nem annyira a felszíni, hanem inkább a felszín alatti karsztformák a fejlettek. Ma is élővízű, fejlődő járatok, felettük elhagyott emeleték és folyosók szövevénye, tavak és rendkívül gazdag formakincsű alakuló színpompás cseppkőképződmények a jellemzők. A

völgyfejlődést jórészt megelőző egységes barlangrendszernek a Demänovai-völgy baloldalán csak elszigetelt, csonka, eltömődött szakaszai maradtak meg, a jobb oldalon a járatok nyitottak, az egyes barlangrendszereket azonban ma már omlásokkal és hordalékkal eltömött szakaszok választják el egymástól. A legnagyobb jelenleg ismert rendszer a *Demänovska ľadová jaskyna*, a (*Jeges-barlang*) a *jaskyna Mieru* (a *Béke-barlang*) és a *jaskyna Slobody* (a *Szabadság-barlang*).

A *Jeges-barlang* kerekén 1620 m hosszú, az alsó járata eljegesedett, míg a felső cseppkőves. Az elhalt barlangjáratok száraz cseppkőveit szűrke poros bomlási termék lepi be. Erről a barlangról már 1299-ben kelt oklevél is említést tesz.

A *Jeges-barlang* alsó szintjének folytatása az 1952-ben felfedezett *Béke-barlang*. Hossza 3,8 km. A szerző ezt a barlanglabirintust hét fejlődési szakaszra bontja. A legelső szakasza a legfiatalabb, alig fejlett cseppkőekkel. Legjobb része e felett a „Ružová galeria,” színes cseppkőoszlopokkal, zuhatagokkal, smaragdöld tavakkal. Csupa élet és ragyogás.

A legnagyobb és a legszebb a *Szabadság-barlang*. Okvetlenül megérdemli, hogy a világ legszínesebb és formákban leggazdagabb barlangjai közé soroljuk. De ugyanígy tudományos értéke is igen jelentékeny a barlangi labirintusok emeletes fejlődési rendszerének tanulmányozása szempontjából. 1921-ben fedezték fel. Ma 4,8 km hosszú a feltárt barlang (látogatók számára 1,6 km van megnyitva). A szerző szerint hat fejlődési szakasz különböztethető meg benne.

A. DROPPA 1949–1955 közt feltérképezte a Demänovai-völgy felszíni viszo-

nyait és különösen nagy pontossággal és szakértelemmel felmérte barlangrendszerait is. Megvizsgálta a hegyszerkezettel és a völgyfejlődéssel kapcsolatos összefüggéseket, morfológiai sajátosságait. A mű igen gondosan mérlegelt tartalmi kiválóságán felül ki kell emelnünk a 21 nagyobb-méretű térkép jelentőségét, mely minden további tudományos kutatómunka alapját képezi. A Szabadság-barlangból kiindulva a térképezés vezette a szerzőt egyfelől a Pustá-, másfelől a Béke-barlang felfedezéséhez. Ezzel igazolhatta, hogy az egész rendszer egységes, továbbá útmutatást kapott, hogy az újabb barlangi összefüggéseket topográfiai értelemben hol keresheti s így az újabb feltárások egzakt, helyes úton haladhatnak előre.

Az anisusi mészkő és dolomit a kárpáti geoszinklinálisból szubtátrai takaréddóként tolódt fel. Dőlése ÉNy-i, 24° – 52° -ig. Hasadécai főképp DK–ÉNy-i és erre harántfekvők, ÉK–DNy irányúak, ez az irány néhol K–Ny-ira fordul. A kőzetben belül a földtani szerkezet természetszerűen az itteni barlangrendszerek kialakulásának is a legfontosabb irányító tényezője.

A szerző szerint 11 emeletben fejlődtek ki a Demánovai-völgy barlangrendszerei, a Vág-folyó völgyének fokozatos bevágódása szerint és a pleisztocén klíma helyi sajátosságai által vezérelve. A legrégebbnek véli a Sokoli-barlang csonka maradékát, mely a völgytalp felett 150–180 m-rel magasabban fekszik. Szerinte ez ópleisztocénbe, vagy pliocén végére tehető. Az egyes barlangi ágazatok korának, egymásutánjának meghatározásával nem kis feladatra vállalkozott a szerző. A 11 fejlődési stádium szerint való tagolás vitára készlet. A szerző álláspontjának teljes tiszteletben tartásával várjuk a barlangrendszerek fejlődésének, összefüggéseinek további indokolását. A magam részéről hajlok a felé, hogy öt emelet rendszerére egyszerűsítsem le a problémát.

A szerző szerint a W_3 óta a földalatti Demánovka-patak mintegy 20 m-rel mélyült.

Külön-külön fejezetben tárgyalja a barlangok mikroklimatikus, élettani és archeológiai vonatkozásait; megadja a vonatkozó irodalmat, valamint orosz és német nyelvű összefoglalást is.

A. DROPPA Liptószentmiklóson a karszt-múzeum vezetője. E múzeum kutatási területének alapját képezi a Liptói Karszt. A. DROPPA azonban nemcsak e területen, hanem másutt is a karsztos jelenségek, főképp a barlangok vizsgálatában már nagy tapasztalatot és tudományos felkészültséget szerzett. Ennek tulajdonítható az a sok és gazdag eredmény, melyet e könyv rögzít. Szerencsés, hogy a térképein karsztos jelmagyarázatot vezet be. Kár azonban, hogy míg a képek felirata háromnyelvű, addig a térképeken csak szlovák feliratot találunk.

Nézetem szerint a karsztos területek sajátos völgyfejlődésének még sok tekintetben problematikus törvényszerűségeit csak úgy ismerhetjük meg, ha ilyen lelkiismeretesen és nagy hozzáértéssel megírt monográfiákat kapunk. Nem egy barlangról elszigetelten, hanem a völgyrendszerrel, a környezettel együtt, mint ahogy A. DROPPA tulajdonképp a Demánovai-völgy egészét dolgozta fel. A tanulmányban a magam részéről a fejlődési stádiumok számát tartom vitathatónak. Nagyon fontos lenne kiterjeszteni a paleontológiai és régészeti kutatásokat is az egyes fejlődési stádiumok meghatározásának ellenőrzése szempontjából, továbbá a völgy alsó szakaszának, de ugyanígy a Vág völgyének teraszrendszerét is egyeztetni kell a stádiumok adataival. A Demánovai-völgy emeletes barlangjai hivatva vannak arra, hogy fényt derítsenek a teraszokhoz kapcsolódva az egész szlovákiai környezet negyedkori felszínfejlődésére. A. DROPPA műve nemcsak újabb hatalmas anyagot ad, hanem újabb tudományos kutatásokra is sarkal, a felszínfejlődési problémák további vizsgálatára ösztönöz.

Dr. Szabó Pál Zoltán

Horst Kohl : Az észak-tengeri német kikötők nyílttengeri halászatának telephelymegoszlása és ennek természeti tényezői. VEB Deutscher Verlag der Wissenschaften, Berlin, 1954.

191 oldal, 13,50 DM

H. KOHL könyve a berlini Humboldt Egyetem Gazdaságföldrajzi Intézetében folyó széleskörű kutatómunkák egyik terméke. A nyílttengeri halászat bonyolult telephelyproblémáinak világos, jól rendszerezett marxista vizsgálatát adja. Mint

ilyen, elsőként megjelent kísérlet, joggal számíthat a geográfus körök érdeklődésére.

A mű három nagyobb fejezetre tagolódik. Az elsőben a szerző az északi-tengeri német kikötők nyílttengeri halászatának természeti feltételeit vizsgálja (9–49 old).